SUVREMENE KOSTIMOGRAFSKE STILIZACIJE NARODNIH NOŠNJI SLAVONIJE, BARANJE I SRIJEMA

Tot, Lorena

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:277791

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

THE ACADEMY OF ARTS AND CULTURE IN OSIJEK

Repository / Repozitorij:

Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE J. J. STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA KREATIVNE TEHNOLOGIJE
PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ
DIZAJN ZA KAZALIŠTE, FILM I TELEVIZIJU

Lorena Tot

SUVREMENE KOSTIMOGRAFSKE STILIZACIJE NARODNIH NOŠNJI SLAVONIJE, BARANJE I SRIJEMA

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: izv.prof.dr.art. Jasmina Pacek, univ.spec.art.therap.

Osijek, 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD 1

2. MOJA INSPIRACIJA:
ŽENSKE NARODNE NOŠNJE SLAVONIJE, BARANJE I SRIJEMA 2

2.1. ŽENSKE NARODNE NOŠNJE SLAVONIJE I SRIJEMA 3

2.2. ŽENSKE NARODNE NOŠNJE BARANJE 7

3. POSTUPAK ISTRAŽIVANJA 9

3.1. RAZVRSTAVANJE NARODNIH NOŠNJI PO ARTIKLIMA 10

3.2. KREIRANJE PALETE BOJA IZ KOLORITA NARODNIH NOŠNJI 13

3.3. CRTANJE UZORAKA IZ NARODNIH NOŠNJI 17

3.4. CRTANJE SILUETA NARODNIH NOŠNJI PO PROMATRANJU 27

4. UNIKATNE STILIZACIJE 38

4.1. UNIKATNE STILIZACIJE BOJA I UZORAKA 38

4.2. UNIKATNE STILIZACIJE SILUETA I PROPORCIJA 39

5. ZAKLJUČAK 40

6. SAŽETAK 42

7. LITERATURA 43

8. PRILOZI 45

8.1.UNIKATNE STILIZACIJE BOJA I UZORAKA NA ODJEVNIM PREDMETIMA 46

8.2. UNIKATNE STILIZACIJE SILUETA
I PROPORCIJA NA ODJEVNIM PREDMETIMA 51

1. UVOD

„U djelu o Hrvatskim narodnim nošnjama, spisateljica Jelka Radauš Ribarić spomenula je nevjerojatne raznolikosti u materijalu, obliku, ukrasu, koloritu, stilu i načinu izvedbi koje se susreću u hrvatskim narodnim nošnjama.“[1]

Hrvatske narodne nošnje oduvijek su mi bile privlačne radi različitosti silueta, tkanina i svih detalja. Kako su narodne nošnje i folklor neodvojivo povezani, moj se interes prema njima razvio tijekom višegodišnjeg sudjelovanja u folkloru, gdje sam plesala tradicionalne i svatovske plesove. Tijekom tih godina upoznala sam se s različitim narodnim nošnjama, ponajviše iz Slavonije i Baranje, te sam ih uvijek rado uspoređivala i pregledavala one najsitnije detalje izbliza koje se iz gledišta publika nije moglo vidjeti.

Moj interes za kostimografsku primjenu elemenata narodnih nošnji započeo je na kolegiju Kostimografija 2, na drugoj godini Preddiplomskog sveučilišnog studija dizajn za kazalište, film i televiziju. Tada sam proučavala detalje veza na jednoj slavonskoj narodnoj nošnji tijekom višetjednog zadatka, razrađivala ih kao uzorke na dijelovima silueta te ih kolorirala na različite načine s ciljem isticanja određenih segmenata. Moja želja za nastavkom sličnog umjetničko-istraživačkog rada rezultirala je odabirom teme završnog rada: „Suvremene kostimografske stilizacije narodnih nošnji Slavonije, Baranje i Srijema“, te krećem u istraživanje i proučavanje narodnih nošnji s odabranog geografskog područja. Ukupna kulturna baština hrvatskog naroda jedinstvena je pa tako i narodne nošnji u kojima su vidljive bogate različitosti u odijevanja svakog pojedinog etnografskog područja. One nisu odraz samo raznolikih povijesnih utjecaja, nego i specifičnosti gospodarskih prilika svakog određenog kraja.

[1] Jelka Radauš Ribarić, *Hrvatske narodne nošnje,* LIBAR, Zagreb, 2013., str. 9

2. MOJA INSPIRACIJA: ŽENSKE NARODNE NOŠNJE SLAVONIJE, BARANJE I SRIJEMA

Osobni interes prema etno izvorima, proteže se kroz duži period mog života. Budući da živim na selu, od malih su nas nogu roditelji te bake i djedovi učili o svakodnevnom životu naših predaka i kakav su život oni vodili, u ne tako dalekoj prošlosti. Također, često smo slušali priče prabaka i pradjedova o tome kako su oni živjeli, pa i njihovi bake i djedovi, kada nije postojala tehnologija te je život tada bio, kako oni kažu, ljepši. Iz pripovijedanja naših starijih obiteljskih članova te njihovih fotografija koje sam mogla vidjeti uz njihove priče, primijetila sam kako me zanima odjeća koju su oni davno odijevali za svakodnevni život, a koju mi danas možemo vidjeti samo u muzejima, na nastupima folklora kada se obilježavaju nekakve manifestacije ili pak, onaj tko ima sreće, u ormarima svojih baka i prabaka. Iako su ženske i muške narodne nošnje s područja cijele Hrvatske zanimljive, meni su osobno slavonske, srijemske i baranjske zaista posebne. Kod narodnih nošnji vrlo su mi zanimljive siluete različitih oblika, tkanine različitih kvaliteta i uzoraka te detalji, koji onda s odjevnim predmetima, čine cjelovitu nošnju.

„Narodna nošnja“ pojam je vezan uz tradicijsku i povijesnu odjeću, a odnosi se na nošnje koje postoje unutar pojedinih regija, država ili članova etničke skupine. Tradicijsku odjeću uglavnom nose članovi određene struke iz urbane sredine, dok narodna nošnja ima svoje korijene u ruralnim područjima. Prve se seljačke narodne nošnje pojavljuju krajem 15. stoljeća, a do polovice 19. stoljeća nosilo ih je uglavnom stanovništvo u seoskim sredinama te se po načinu odijevanja prepoznavalo odakle osoba dolazi. Narodne nošnje i folklor povezani su s načinom života te reflektiraju društvene i kulturne posebnosti pojedinih zemljopisnih područja. „Etnografsko nasljeđe Hrvata prepoznatljivo je, vrijedno i važno kulturno-povijesno obilježje.“[2]

Panonsko je područje na istoku Hrvatske, kojeg čine nizine s plodnim tlom. Kako bi preživjelo, stanovništvo se ondje bavilo stočarstvom i poljoprivredom što je stvaralo obilje posla. Nošnje su bile mjerilo imovine, društvenog statusa i mjesta odakle osoba dolazi. „Ta nepregledna ravnica uzburkana je valovitim brežuljcima na krajnjem sjeveroistoku Hrvatske, uz tok širokog Dunava, na granici Slavonije i Srijema. Zemlja se sve do sredine 20. stoljeća općenito obrađivala plugom, u kojoj su nekada bili upregnuti volovi i to u Slavoniji i Baranji i do tri i četiri para.“[3]

[2] Ivica Ivanković, Vladimir Šimunić, *Hrvatske narodne nošnje*, multigraf d.o.o., Zagreb, 2001., poglavlje: *O narodnim nošnjama, o fotografijama, knjizi, ljudima...* str. 7-13
[3] Jelka Radauš Ribarić, *Hrvatske narodne nošnje,* LIBAR, Zagreb, 2013. (poglavlje: *Panonsko područje*), str. 10

Seljačko je stanovništvo odjevne predmete izrađivalo za potrebe svih ukućana, a vlastitom preradom dobivala se tkanina koja im je bila potrebna za izradu odjeće. Uzgoj lana i konoplja bio je posao za žene. „Te dvije biljke još su se do drugog svjetskog rata sijale gotovo na cijelom našem panonskom području u velikim količinama, izuzevši Slavoniju, i one su pokrivale potrebu za tekstilom – prvenstveno za osnovne dijelove muške i ženske odjeće, u kojoj prevladava domaće platno.“[4] Žene su obavljale proces obrade ove dvije biljke, prvo u vlakno, pa onda u tkaninu, koju su potom prele i tkale na tkalačkim stanovima, kako bi izradile dovoljno tkanine potrebne za odjeću svih članova kućne obiteljske zajednice. U velikim obiteljskim zajednicama, omladina je imala prilike učiti od starijih pa su se znanja i iskustva prenosila s koljena na koljeno, a to je razlog zašto su se na životu još uvijek održale tradicionalne tehnike tkanja. Kako je i muško i žensko ruho uvijek tkano od domaćeg platna, ono se nosilo i zimi i ljeti. Osnova kroja narodne nošnje temelji se na konstrukciji koja nije sastavljena od rezanih (krojenih) dijelova tkanine, već su odjevni predmeti dobiveni spajanjem ravnih površina platna međusobno sašivenih po ivici, a zatim nabranih u čvrste nabore. Na primjer, košulje su nabrane na ovratniku i rukavima, a suknje i hlače u struku te su vezane vrpcama izrađenim od istog materijala od kojeg je košulja ili suknja. Vrsta obuće koja se sastoji od šireg potplata, koje odozdo prekriva stopalo, a u gornjem dijelu je prepletena remenčićima ili je skroz zatvorena nad prstima, naziva se *opanci kajišari* i *opanci kapičari*. U povijesti, opanci su se vezali oko noge kajišima pa su se kasnije, između dva svjetska rata, samo kopčali sa strane. Kasnije su obrtnici opančari preuzeli taj posao pa su se opanci prema potrebi izrađivali kod kuće. Opanak, koji je bio funkcionalan za hodanje po blatu, imao je široku potplatu koja je prekrivala stopalo i nogu do koljena, što je stanovnicima omogućilo lagano kretanje te su tako obuću prilagodili prirodnim uvjetima na Panonskom području.

2.1. ŽENSKE NARODNE NOŠNJE SLAVONIJE I SRIJEMA

Postoji više varijacija ženske narodne nošnje s područja Slavonije i Srijema (i pod različitim nazivima), koje ovise o geografskom položaju podrijetla. Najčešće su dobivale nazive prema gradovima ili selima kao npr. požeška, brodska, đakovačka, vinkovačka, itd. Osobito se

[4] Jelka Radauš Ribarić, *Hrvatske narodne nošnje,* LIBAR, Zagreb, 2013. (poglavlje: *Panonsko područje*), str. 10-12

svojim izgledom ističu narodne nošnje oko slavonske Podravine u Bizovcu, Koški, Našicama i Slatini, koje su izgledom i koloritom bliske ženskim narodnim nošnjama u Srijemu.

Osnovno žensko ruho naziva se *košulja*, to jest, *rubina*, a ono je odjevni predmet koji u jednom komadu odijeva tijelo. Djevojke iz Slavonije bile su izvrsne tkalje, što pokazuju njihovi pamučni proizvodi koje su naučile izrađivati na ručnim tkalačkim stanovima, različitim tkalačkim tehnikama. „Za ruho upotrebljavalo se uglavnom platno tkano u dva nita ili usnivano, a ima ga neobično mnogo vrsta, što grubljeg, što finijeg i na razne načine otkanog te su mu faktura i izgled raznovrsni.“[5] Ovisno o tome od kojeg je platna *rubina* izrađena te kako i čime je ukrašena, određuje njen naziv. Poznato je da se *rubina* počela izrađivati od najjednostavnijeg platna te se prvotno jako skromno ukrašavala, da bi se potom svake godine na posebne blagdane mogla dodatno ukrašavati u svečaniju. *Rubina* je sastavljena od nekoliko dijelova koji se oblači svaki za sebe te zajedno čine konačan izgled narodne nošnje. „*Rubinu* sačinjava gornji dio, koji pokriva tijelo do pasa i zove se *oplećak*, i donji dio, takozvani *skuti* ili *krila*, koji su prišiveni uz *oplećak*.“[6] U istočnoj se Slavoniji sredinom 19. stoljeća *rubina* krenula razdvajati na svoje sastavne dijelove koje čine *oplećak* i *skuta* te se oni na tijelo, sve do danas, odijevaju svaki komad za sebe, a jedno bez drugog ne mogu činiti cjelokupan izgled nošnje. *Oplećak* predstavlja gornji odjevni element nošnje koji je izrađen od domaćeg platna te ima iznimno široke i duge rukave, a na gornjem je dijelu nabran oko vrata. Volani su na *oplećku* složeni tako da se duljina u struku podudara s duljinom skuta. S prednje strane, skuti su najčešće ravni te su u stražnjem dijelu polegnuti u volane od boka do boka, a u struku jedva primjetno stegnuti. Na rukavima *oplećka* možemo primijetiti tkane detalje, to jest ukrase, dok su na s*kutima* tkani detalji uvijek vezeni vertikalno. Ostali dijelovi koji upotpunjuju cjelovitu narodnu nošnju su pojas, pregača i marama oko vrata te oglavlje i obuća.

„Jedno je starinsko tzv. *starovinsko ruho*, u kojem je *rubina* ukrašena crvenim, modrim ili crnim vezom, odnosno njihovim uzajamnim kombinacijama, ili je ostala bijela često s pripletom, šupljikavim bodovima kojima su pole međusobno spojene. Takvoj je *rubini* najčešći naziv *odnjica, vezenka.* Vez je izveden dužinom rukava u nekoliko pruga i na stražnjem dijelu skuta također u nekoliko uzdužnih pruga – *stupova*, kao i poprečnom prugom izvezenom iznad poruba.

[5] Jelka Radauš Ribarić, *Hrvatske narodne nošnje,* LIBAR, Zagreb, 2013. (poglavlje: *Ženska nošnja Slavonije i Srijema*), str. 35-41
[6] Jelka Radauš Ribarić, *Hrvatske narodne nošnje*, LIBAR, Zagreb, 2013. (poglavlje: *Ženska nošnja Slavonije i Srijema*), str. 35-41

To je osnovni kanon rasporeda vezenog ukrasa na *rubini,* a količina veza i broj izvezenih stupova ovisi o namjeni r*ubine*.“[7] *Suknena pregača* obično ide uz *vezenku*, a pregača je domaće tkana i najčešće ukrašena vunenom utkanicom uz tri strane s dužim vunenim resama te se veže točno uz *tkanicu*, a ponekad i zateže slijeva i zatakne za pojas. Vrat i prsa ukrašava marama bijele boje koja može, ali ne mora biti od domaćeg pamuka ili po izboru šarene tkanine, tzv. *zejtinke* ili pak vunenog kašmira koji se nosi tako da se prekrsti na prsima. Uz ovu se starinsku nošnju odijevaju vunene čarape ispletene u raznolikim bojama pa se na njih oblače opanci kapičari. „Na glavi je bijela marama, kojoj su krajevi zabačeni na tjeme ili vezani ispod brade.“[8] U zapadnoj se Slavoniji mogu vidjeti marame od domaćeg kariranog tkanja raznolikih boja, od žarko crvene do crno-bijele. Starinsko ruho pojavljuje se u Slavoniji do sredine 19. stoljeća uz područje Save do Gradiške na zapadu i Srijema na istoku Hrvatske.

„Neku srodnost sa zapadnim varijantama nošnje naslutit ćemo i u nošnji nekoliko sela u kraju između Đakova i Valpova (Bizovac, Brođanci, Habjanovci) po tome što je odjeća i tu podijeljena na tri osnovna odjevna elementa, *oplećak, suknju s krilcima* te pregaču *kecelju*, a svi su ti dijelovi nošnje izrađeni od platna.“[9] *Oplećak* je istog kroja i od istog je platna kao u ostatku Slavonije. Odjevni predmet koji je uvijek bogato nabran u struku i u nekoliko slojeva pokriva tijelo od struka na niže sastoji se od dva dijela. Gornji se sloj naziva *suknja*, a donji *krilca*. *Kecelja* je također od platna i skupa je sa *suknjom* ukrašena raznolikim obilnim rupičastim vezom, a platneni su skuti toliko ukrućeni i obilni da izgledaju kao da se ispod njih nalazi krinolina. Na primjer, bizovačka je nošnja karakteristična po tome što izgleda kao da se ispod *suknje* nosi krinolina. Taj široki donji dio ove specifične nošnje izgleda tako zbog nekoliko slojeva *uštirkanih* platnenih skuta koji su izrazito kraći od ostalih slavonskih *suknji* jer sežu tek nešto malo ispod koljena. „Bušeni vez, *šlingoće*, iako poznat na širem prostoru panonskog dijela Hrvatske, posebno je svojstven bizovačkom tipu nošnje i obilno krasi rukave, svečane suknje i pregače.“[10] Također, vrlo poznati odjevni element ove specifične nošnje jest ukrućeni i bogato

[7] Jelka Radauš Ribarić, *Hrvatske narodne nošnje,* LIBAR, Zagreb, 2013. (poglavlje: *Ženska nošnja Slavonije i Srijema*), str. 35-41
[8] Jelka Radauš Ribarić, *Hrvatske narodne nošnje,* LIBAR, Zagreb, 2013. (poglavlje: *Ženska nošnja Slavonije i Srijema*), str. 35-41
[9] Jelka Radauš Ribarić, *Hrvatske narodne nošnje,* LIBAR, Zagreb, 2013. (poglavlje: *Ženska nošnja Slavonije i Srijema*), str. 35-41
[10] Dr. Sc. Žarko Španiček, *Bizovačka narodna nošnja*, Ogranak Matice hrvatske Bizovac, KUD „Bizovac“ (poglavlje: *Tradicijsko žensko ruho*), str. 7-23

nabrani ovratnik. „Ovakav ovratnik podsjeća na stil francuske feudalne mode s kraja 18. stoljeća, kako je to primijetila Jelka Radauš Ribarić, ali nije riječ o izravnom preuzimanju ovog elementa od građanskih i aristokratskih uzora.“[11] Do danas se ne zna jesu li ove nošnje dizajnirane u samoj Slavoniji pod utjecajem odjeće imućnih slavonskih feudalaca ili su se pak oblikovale kasnije pod utjecajem slovačke i mađarske nošnje, zbog ljudi tih nacionalnosti koji su boravili na ovim prostorima.

Nošnje koje se danas vide na folklornim nastupima pripadaju kategoriji svečanih nošnji. Poneke su služile i u svrhe vjenčanja, kada bi cijela nošnja bila u bijeloj boji sa zlatnim detaljima. Iako su odjevni elementi bili istog kroja kao i ona odjeća za svaki dan, svečane su se nošnje osim po boji razlikovale i po materijalu. Izrađivale su se od finog pamučnog ili svilenog domaćeg platna, a bile su ukrašene zlatnim ili šarenim svilenim vezom. Pregača i marama su u ovom slučaju bili od svilene tkanine, bilo od domaće koja je bila prirodno žućkaste boje ili od kupovne svile. „Zlatovez na *rubini*, pregači i marami izveden je na dva načina, tehnikom pokrivanja određenih iz papira izrezanih oblika s gornje vidljive strane, čime se postiže efektan reljefni ukras. Prvi je način stariji, i u ukrasnim bodovima koji su primijenjeni kod izvođenja cvjetnih motiva čuva tradiciju veoma profinjenog, dotjeranog i cijenjenog baroknog načina vezenja, poznatog pod nazivom „drezdensko vezenje“. Umjetnost vezenja iz 18. stoljeća otkrivamo i u svilenom vezu koji je izveden raznobojnom svilom u šatiranim cvjetićima i listićima koji se prepliću u ukrasnim grilandama što su izvezene na svilenoj pruzi i kao stupovi prišiveni straga na skute svečane *rubine*.“[12]

Dva su načina kako su izgledala oglavlja u svečanim prilikama za djevojke te za mlađe udate žene. U Slavoniji se poštivala tradicija po kojem udana žena treba pokrivati kosu. Tako su mlađe udane žene najprije na glavu stavljale kapu preko koje se vezala marama, a koja je najčešće bila od crne svile i ukrašena zlatnim ili srebrnim svilenim vezom. Djevojčice i djevojke nisu pokrivale kosu. Djevojčice su kosu plele u dvije pletenice pa ih slagale unakrst na potiljku, a kada su postale djevojke plele su tzv. *veliku pletenicu*. Prednja strana kose češljala se na razne načine, ovisno odakle djevojka dolazi, a završni detalji frizure postizali su se raznim ukrasima i cvijećem.

---

[11] Dr. Sc. Žarko Španiček, *Bizovačka narodna nošnja*, Ogranak Matice hrvatske Bizovac, KUD „Bizovac“ (poglavlje: *Tradicijsko žensko ruho*), str. 7-23

[12] Jelka Radauš Ribarić, *Hrvatske narodne nošnje,* LIBAR, Zagreb, 2013. (poglavlje: *Ženska nošnja Slavonije i Srijema*), str. 35-41

2.2. ŽENSKE NARODNE NOŠNJE BARANJE

Na području sjeveroistočne panonske Hrvatske pronalazimo nošnje prilagođene močvarnom i plodnom tlu te gospodarstvu i poljoprivredi kao i u Slavoniji. „Zbog nekadašnjeg teškog pristupačnog i zabačenog položaja u tom kutu krajnjeg sjeveroistoku Hrvatske sačuvali su se u ženskom ruhu određeni oblici u kojima doista možemo prepoznati neka isključivo slavenska obilježja ruha koja su se sačuvala kroz stoljeća usprkos političkim zbivanjima i kulturnim utjecajima, među kojima su tursko razdoblje i mađarski utjecaji bili najznačajniji.“[13]

U Baranji narodne nošnje dijelimo na nošnje podravske i nošnje podunavske Baranje. Kao i u Slavoniji, osnovno je ruho košulja, to jest *rubina*, koja je praktički identičnog kroja kao i ona u Slavoniji, ali drugog materijala: „No dok je u Slavoniji u toku 19. stoljeća u nošnji prevladavalo pamučno platno, u Baranji su se sve do našeg doba sačuvali i laneni dijelovi nošnje iztkani od fine domaće lanene pređe, onako kako je to uobičajeno u većini krajeva na sjeveru Hrvatske.“[14] Kao i u slavonskoj tako i u baranjskoj narodnoj nošnji možemo razlikovati dva stila ruha, a to su *starovirsko*, to jest, starinsko i svečano. U *starovirsko* ruho ubrajamo platnenu košulju i suknene dijelove koji se odijevaju na košulje. Takvu su odjevnu kombinaciju najčešće odijevale žene starije životne dobi. Drugo ruho koje se naziva svečanim jest ruho koje su odijevali mladi ljudi najčešće u svečanim prigodama kao što su na primjer krštenja, krizme, vjenčanja i sl. U oba ruha ubrajamo košulju kao jedinu poveznicu ova dva stila jer je iste konstrukcije te ima istu funkciju u oba načina odijevanja, dok su svi ostali odjevni elementi različiti.

Baranjska *rubina* izvezena je tako da se pojedini motiv ponavlja jedan za drugim te se nekada može vidjeti i naizmjence u crvenoj, plavoj i crnoj boji. Na rukavima *rubine* vezeni bijeli ukrasi najčešće su uzdužnih pruga. „Nebrojene su inačice među baranjskim *rubinama,* kako obzirom na tehnike vezenja tako i na motive kojima su ukrašene. Tu se javljaju jednostavne pruge i geometrijski likovi pa ružice, cvjetni listići i grane te slobodno stilizirani ptičji i jelenski likovi."[15] *Rubina s*e u struku obavijala širokim pojasom na koji se onda sprijeda oblačila ravna vunena *kecelja* šarenih pruga s gustim vunenim porubom sa sve tri strane. „Zimi se povrh *rubine*

[13] Jelka Radauš Ribarić, *Hrvatske narodne nošnje,* LIBAR, Zagreb, 2013. (poglavlje: *Ženska nošnja Baranje*), str. 41-45
[14] Jelka Radauš Ribarić, *Hrvatske narodne nošnje,* LIBAR, Zagreb, 2013. (poglavlje: *Ženska nošnja Baranje*), str. 41-45
[15] Jelka Radauš Ribarić, *Hrvatske narodne nošnje,* LIBAR, Zagreb, 2013. (poglavlje: *Ženska nošnja Baranje*), str. 41-45

u podunavskim selima nosila stražnja pregača – *ponjavka,* dok su Baranjke u podravskome dijelu, umjesto prednje i stražnje pregače, nosile vunenu *suknju*.“[16] *Ponjavka* je imala određene prilike kada se ona nosi. Pojedini su motivi i elementi na njoj otkrivali žali li žena nekoga ili pak u kojem je društvenom položaju, a s jednostavnijim ukrasima svaka je *ponjavka* imala i svoj određeni naziv. *Suknja* i *obojak* s podravskog područja formirali su se iz istog odjevnog predmeta kao što je to *ponjavka* u podunavlju. U Baranji je tkanje bilo vrlo poznato po gustom prugastom, ali i po ćilimskom tkanju koje su činili geometrijski i zoomorfni motivi sa značenjem plodnosti i obilja. Žene su u oba područja Baranje oblačile vunene čarape šarenih boja te raznih biljnih i geometrijskih motiva. Često su nosile i pletene, odnosno vunene papuče, koje se nazivaju *čarapci* ili *ćose*.

Za svečane prigode neki su odjevni predmeti bili često izrađivani i od kupovnih tkanina. „Posebno se cijenio samt, svila i kašmir od kojih su bile izrađivane gornje košuljice zvane *aljinke* ili *rokoko* i pregače zvane *svilenac*.“[17] U ovim se prilikama odijevala svilena pregača kaputić od baršuna s vezom od mnoštva prišivenih flitera ili *jasprica* te svilenih vrpci i čipke raznih oblika.

Osim pojedinih elemenata u kojima se razlikuju podunavska i podravska nošnja, razlikuju se i frizure. Djevojke u podunavskoj Baranji plele su kosu u široku djevojačku pletenicu koja se također spominje u oglavlju slavonskih i srijemskih Šokica. U podravskome dijelu djevojke su plele kosu s *upletačem,* to jest s crvenim vunenim predivom koje je straga izgledalo kao umjetna kosa. Udane su žene kosu prekrivale ukrašenim *kapicama* četvrtastog oblika, a podunavska se od podravske razlikovala po ukrasima na *kapicama*.

„Načinom odijevanja odavali su svoj hrvatski identitet i isticali se među drugim narodnostima tog kraja.“[18]

[16] Ivica Ivanković, Vladimir Šimunić, *Hrvatske narodne nošnje,* multigraf d.o.o., Zagreb, 2001. (poglavlje: *Ženske narodne nošnje nizinske Hrvatske*), str. 74-79
[17] Ivica Ivanković, Vladimir Šimunić, *Hrvatske narodne nošnje,* multigraf d.o.o., Zagreb, 2001. (poglavlje: *Ženske narodne nošnje nizinske Hrvatske*), str. 74-79
[18] Jelka Radauš Ribarić, *Hrvatske narodne nošnje,* LIBAR, Zagreb, 2013. (poglavlje: *Ženska nošnja Baranje*), str. 41-45

3. POSTUPAK ISTRAŽIVANJA

Moju generaciju zahvatila je pandemija koronavirusa upravo u trenutku započinjanja ljetnog semestra završne godine studija u kojem se trebao raditi ovaj završni rad. Stoga je prikupljanje literature bilo otežano. Za početak istraživanja poslužila sam se knjigom iz Muzeja Slavonije: „Knjiga o ručnicima“, koja mi je pomogla u razumijevanju uzoraka koji se pojavljuju ne samo na slavonskim i baranjskim ručnicima, nego i na narodnim nošnjama. Objašnjenja u toj knjizi opisuju zoomorfne i antropomorfne uzorke koji se mogu pronaći i kao detalji na pojedinim narodnim nošnjama. Tijekom istraživanja, pronalazila sam literaturu i putem interneta koja mi je pomogla u razjašnjavanju odjevnih elemenata narodnih nošnji. Osim toga, pronašla sam fotografije i skice, to jest, crteže narodnih nošnji odabranog etnografskog položaja. U tome su mi ponajviše pomogli crteži Mladena Sertića, koji ima cijelu kolekciju crteža hrvatskih narodnih nošnji. Također sam pronašla brojne izvore na društvenim mrežama zahvaljujući ljudima koji objavljuju stare fotografije na koje naiđu u svojim kućama ili pak pojedine Facebook stranice, kojima je tema uglavnom život naših predaka prije nekoliko desetljeća i stoljeća. Potom je Gradski muzej Vukovar otvorio virtualnu izložbu na svojoj internetskoj stranici, a tada sam već i sama primijetila kako bolje razlikujem slavonske, srijemske i baranjske narodne nošnje od ostalih u Hrvatskoj. Posjetila sam i brojne druge internetske stranice, npr. Vinkovačke jeseni, Đakovački vezovi itd., koje su mi tekstom ili fotografijama pomogle u istraživanju i shvaćanju ženskih i muških narodnih nošnji s odabranog etnografskog područja. Nakon što se pandemija pomalo smirila te se svakodnevni život polako počeo vraćati u normalan tempo, u Gradskoj knjižnici u Osijeku pronašla sam dvije knjige, Ivice Ivankovića i Vladimira Šimunića te Jelke Radauš Ribarić o Hrvatskim narodnim nošnjama koje su mi najviše poslužile u proučavanju nošnji kao inspiracije. Pomoću njih sam naučila razlikovati nošnje svakog pojedinog područja, kao i njihove elemente. Osim te dvije knjige, u opisivanju i shvaćanju razlika među nošnjama pomogla mi je i knjiga iz privatnog izvora, Dr. Žarka Španičeka o Bizovačkoj nošnji, koja je najpoznatija na našem području radi svojih bogatih i kićastih, ali predivnih uzoraka. Poslije nekoliko tjedana teorijskog istraživanja krenula sam u praktični dio.

3.1. RAZVRSTAVANJE NARODNIH NOŠNJI PO ARTIKLIMA

Nakon istraženih slikovnih materijala, prvo sam izradila PowerPoint prezentaciju s prikupljenim fotografijama narodnih nošnji svrstavajući ih prema regijama podrijetla (slike 1a – 1b).

Slika 1a: Fotografije narodnih nošnji svrstane prema regijama podrijetla

Slika 1b: Fotografije narodnih nošnji svrstane prema regijama podrijetla

Slika 1c: Fotografije narodnih nošnji svrstane prema regijama podrijetla

Slika 1d: Fotografije narodnih nošnji svrstane prema regijama podrijetla

Slika 1e: Fotografije narodnih nošnji svrstane prema regijama podrijetla

Tako sam naučila razlikovati nošnje ovisno odakle potječu, čak i one koje sam tijekom ovog istraživanja prvi puta vidjela. Drugu razinu razvrstavanja provela sam tako što sam prikupljene fotografije narodnih nošnji izrezala po dijelovima i posložila novu PowerPoint prezentaciju prema artiklima bez obzira na to odakle su nošnje (slike 2a – 2b).

Slika 2a: Fotografije narodnih nošnji prema artiklima

Slika 2b: Fotografije narodnih nošnji prema artiklima

Ženske narodne nošnje sadržavale su slijedeće artikle: pokrivala za glavu, košulje, rukave, marame, suknje, pregače, čarape, obuću i nakit. Isto sam učinila i s muškim narodnim nošnjama. Nakon što sam raščlanila ženske i muške odjevne artikle po dijelovima, bilo mi je puno lakše sagledati oblike i detalje pojedinih odjevnih elemenata tako odvojene od ostatka cjelokupne nošnje. Kada sam na ovaj način proučila svu prikupljenu građu, mogla sam se baviti razradom pojedinih segmenta, kao što je kreiranje paleta boja, crtanje uzoraka s narodnih nošnji te linearno iscrtavanje silueta određenih artikala, koji će mi kasnije poslužiti kao direktna inspiracija suvremenim stilizacijama.

3.2. KREIRANJE PALETE BOJA IZ KOLORITA NARODNIH NOŠNJI

Većina fotografija narodnih nošnji koje sam pronašla tijekom istraživanja bile su u boji. To mi je omogućilo uvid u autentične palete boja koje sam mogla pronaći na tkaninama od kojih su nošnje napravljene, kao i svim ukrasima i dodatcima. Budući da sam većinu tih nošnji vidjela i

uživo, znala sam da vizualne informacije boja na fotografijama ne odstupaju puno od orginala. Odlučila sam iskoristiti nekoliko fotografija nošnji koje sam smatrala koloritski najzanimljivijima kao izvor inspiracije. Bila sam selektivna na način da bi na fotografijama označila određeni segment iz kojeg bih onda „izvukla“ jednu paletu boja. Iako inače najčešće koristim tradicionalne pribore za slikanje (vodene boje i tempere), ovaj puta sam se odlučila boje izdvajati iz fotografija digitalnim alatom, koristeći grafički uređivač Adobe Illustrator. Proces je bio zanimljiv, boja i tonova bilo je u izobilju, a palete koje sam dobila bile su bogate i s velikim brojem boja (slike 3a – 3i).

Slika 3a: Unikatne palete boja kreirane prema inspiraciji narodnih nošnji

Slika 3b: Unikatne palete boja kreirane prema inspiraciji narodnih nošnji

Slika 3c: Unikatne palete boja kreirane prema inspiraciji narodnih nošnji

Slika 3d: Unikatne palete boja kreirane prema inspiraciji narodnih nošnji

Slika 3e: Unikatne palete boja kreirane prema inspiraciji narodnih nošnji

Slika 3f: Unikatne palete boja kreirane prema inspiraciji narodnih nošnji

Slika 3g: Unikatne palete boja kreirane prema inspiraciji narodnih nošnji

Slika 3h: Unikatne palete boja kreirane prema inspiraciji narodnih nošnji

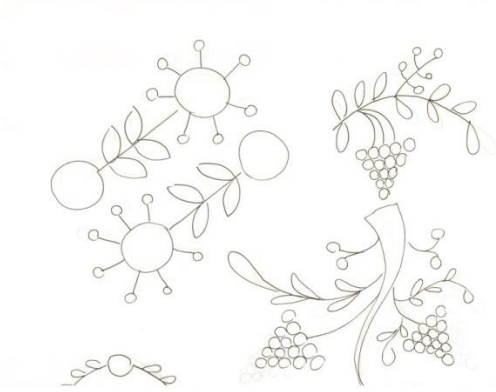

Slika 3i: Unikatne palete boja kreirane prema inspiraciji narodnih nošnji

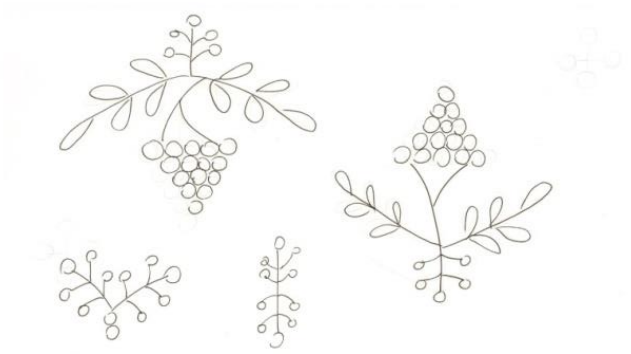
Nakon što sam izradila nekoliko paleta boja, zaključila sam da imam dovoljno kolorita kojim se mogu poslužiti u budućim stilizacijama te ih kasnije primjenjivati i na koloriranje uzoraka.

3.3. CRTANJE UZORAKA IZ NARODNIH NOŠNJI

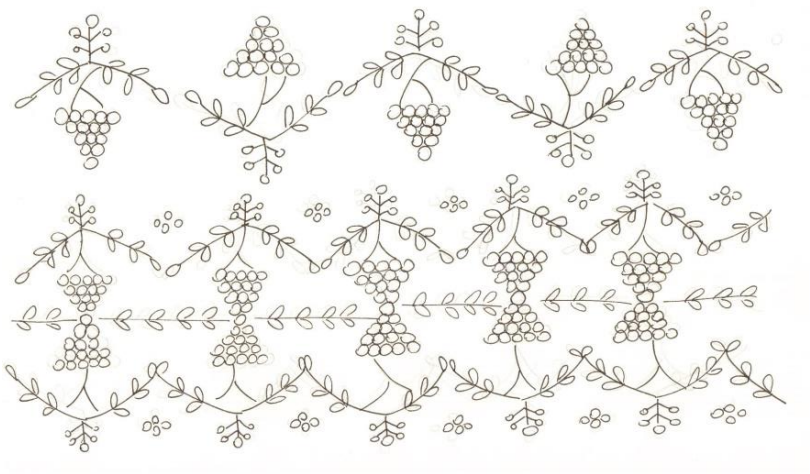
Nakon izrađenih paleta boja, krenula sam u oblikovanje novih uzoraka za tkaninu. Ovdje sam također odabrala fotografije po vlastitom izboru koje sam ranije istražila, a ideja mi je bila stvoriti nove uzorke iz već postojećih na tkaninama ženskih ili muških narodnih nošnji. Prvo sam olovkom nacrtala uzorke onakve kakvi oni zapravo jesu (slike 4a – 4c) te sam ih nakon toga digitalizirala u Adobe Illustratoru (slike 5a – 5b).

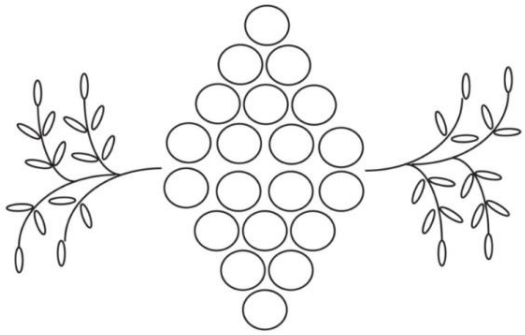
Slika 4a: Rukom iscrtani postojeću uzorci s narodnih nošnji

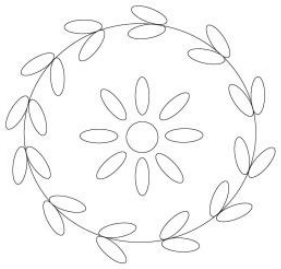
Slika 4b: Rukom iscrtani postojeću uzorci s narodnih nošnji

Slika 4c: Rukom iscrtani postojeću uzorci s narodnih nošnji

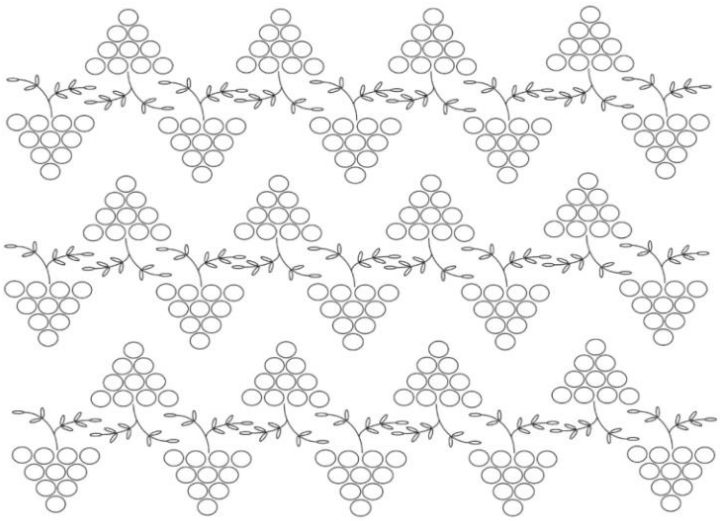

Slika 5a: U Adobe Ilustratoru digitalizirani uzorci

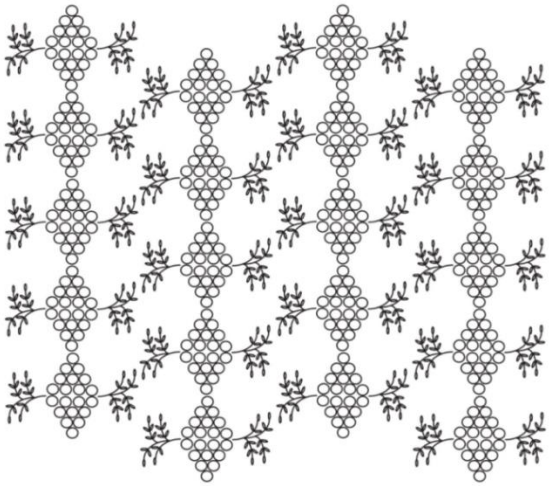

Slika 5b: U Adobe Ilustratoru digitalizirani uzorci

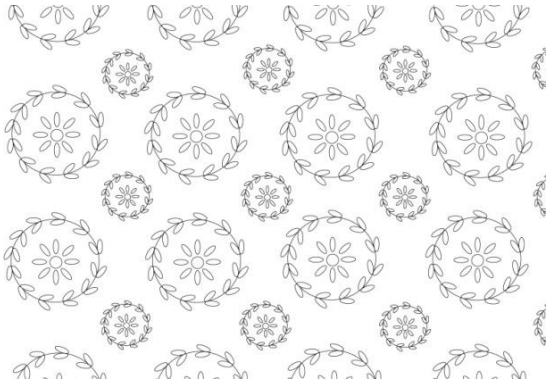
Iako sam s ovim programom upoznata već neko vrijeme, ovaj me zadatak natjerao dodatno ga istražiti i naučiti koristiti dodatne alate kojima sam trebala oblikovati uzorke onako kako sam ih zamislila u stiliziranoj, novoj kombinaciji. Tako sam neke od postojećih uzoraka prvo stilizirala pojednostavljujući im oblike u modernije, geometrijske. Potom sam ih razdvajala na elemente, kako bih mogla preslagivati ih, i time dobila potpuno nove uzorke koje sam kasnije ponavljala u nizu. Na taj sam način zapravo stvorila nove raporte koje sam kasnije planirala iskoristiti na završnim stiliziranim odjevnim predmetima (slike 6a – 6c).

Slika 6a: Novi raporti uzoraka

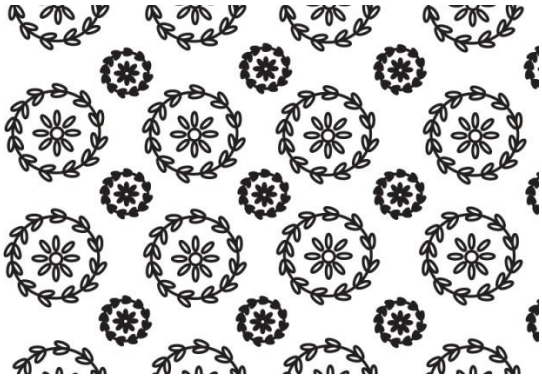

Slika 6b: Novi raporti uzoraka

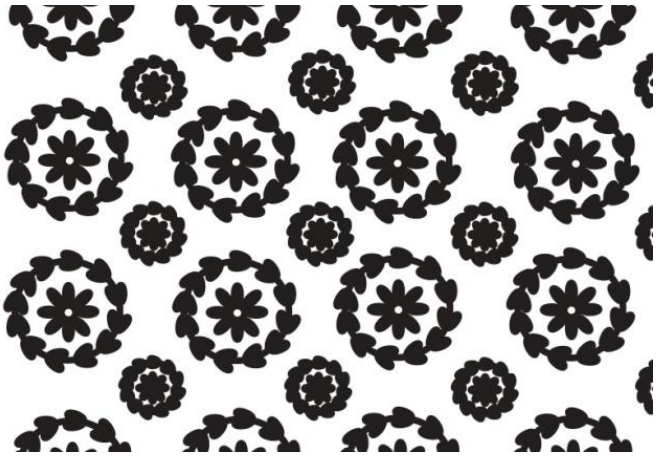

Slika 6c: Novi raporti uzoraka

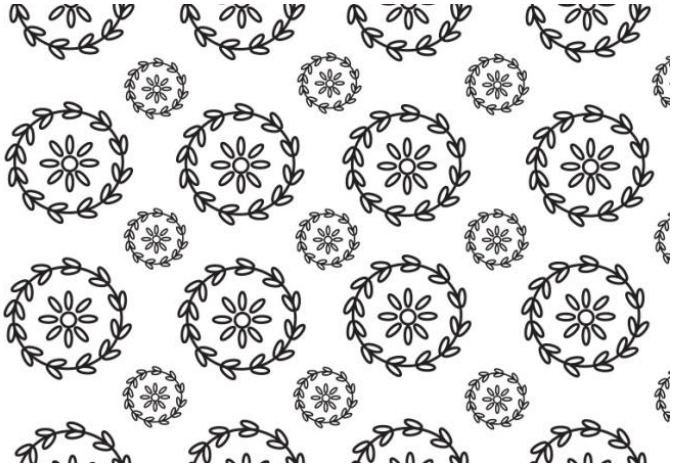
Nadalje, koristila sam se različitim proporcijama stiliziranih uzoraka i primjenjivala različite debljine linija, što je rezultiralo novom dinamikom odnosa elemenata (slike 7a – 7e).

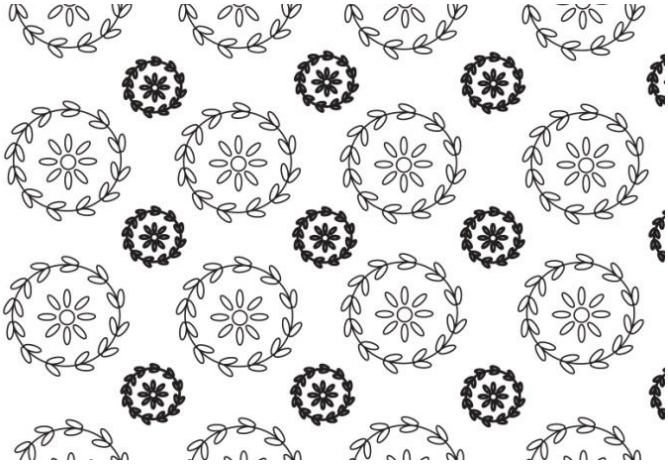
Slika 7a: Korištenje različitih debljina linija na novim uzorcima

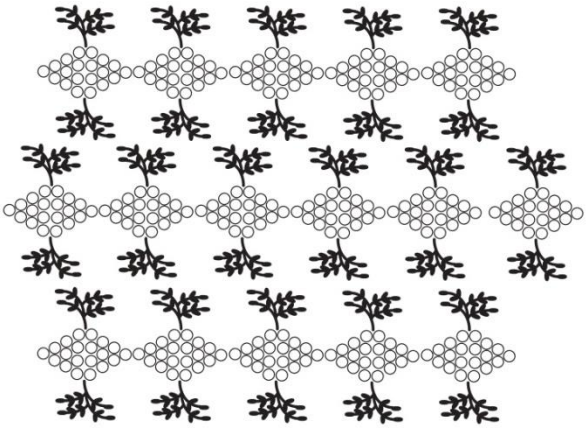
Slika 7b: Korištenje različitih debljina linija na novim uzorcima

Slika 7c: Korištenje različitih debljina linija na novim uzorcima

Slika 7d: Korištenje različitih debljina linija na novim uzorcima

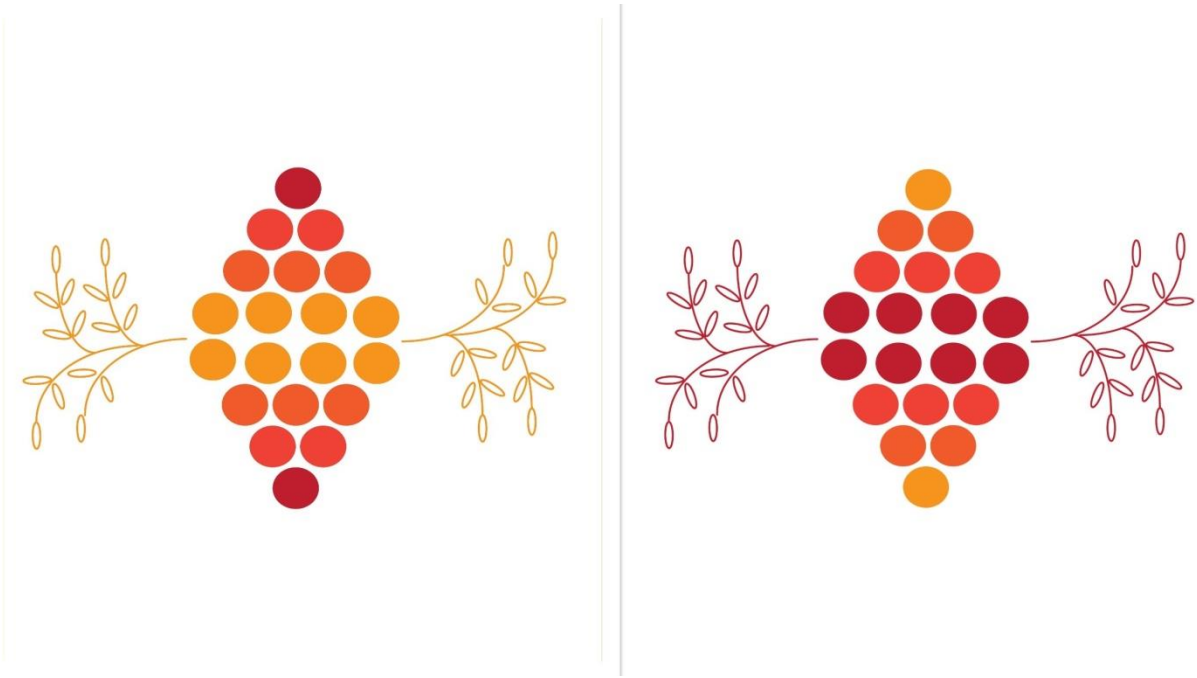
Slika 7e: Korištenje različitih debljina linija na novim uzorcima

Osim različitih linija, dodala sam i kolorit iz ranije stvorenih unikatnih paleta boja. Počela sam koristiti kombinacije komplementarnih parova, ali su uzorci izgledali jako plošno i nisu izgledali suvremeno. Tijekom razrade naišla sam na problem. Shvatila sam kako su mi palete boja preširoke za suvremenu, modernu stilizaciju. Izrađene palete sadržavale su previše „šarenih“ boja, te sam odlučila suziti paletu na određene tople i hladne tonove onih boja koje sam već ranije izvukla iz fotografija narodnih nošnji i njihovih detalja. Promijenila sam plošne komplementarne parove u tonske skale unutar istih „obitelji“ boja kako bih postigla suvremeniju kvalitetu uzoraka. Odabrala bih neke od boja iz orginalnih paleta i proširila ih njihovim svjetlijim i tamnijim tonovima. Takva sužena, ali još uvijek bogata paleta boja, pomogla mi je u krajnjoj realizaciji mojih stilizacija (slika 8a).

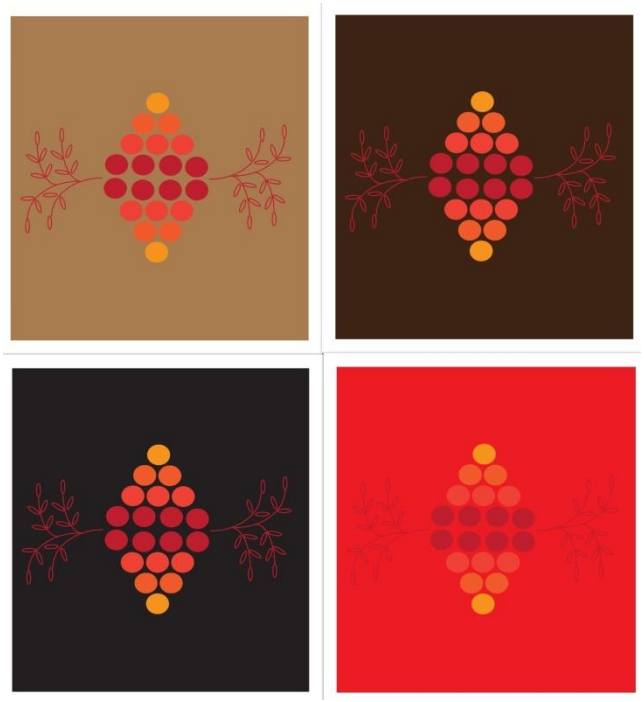
Slika 8a: Finalna, sužena paleta boja

Primijenivši ovu paletu boja na ranije prikazane uzorke, primijetila sam kako sam uspješno izbjegla plošnost i postigla višedimenzionalnost, a uzorci su odmah djelovali i suvremenije (slike 9a – 9b).

Slika 9a: Kolorirani novi uzorci

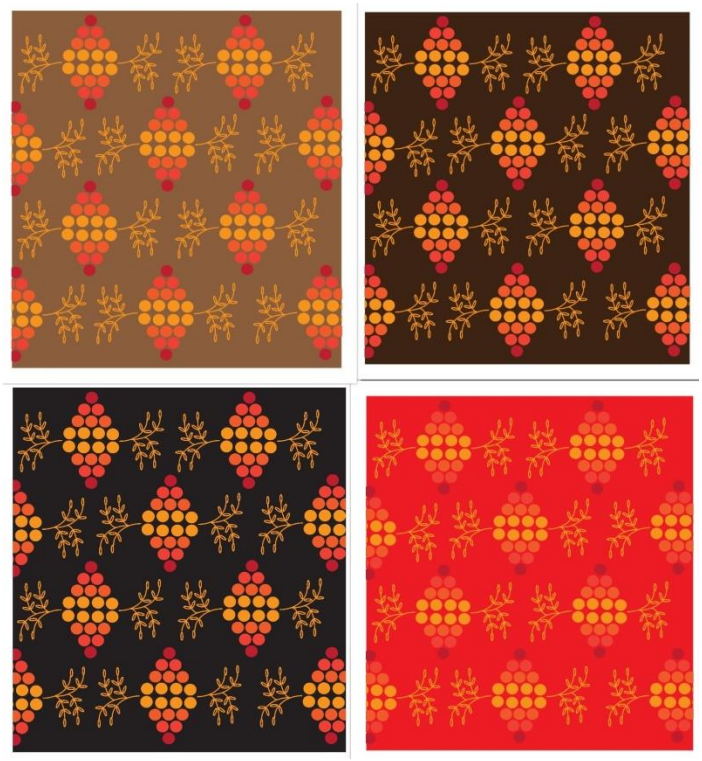
Osim višedimenzionalnosti koju sam postigla tonskim prijelazima, mijenjala sam i pozadine uzoraka (slike 10a – 10f).

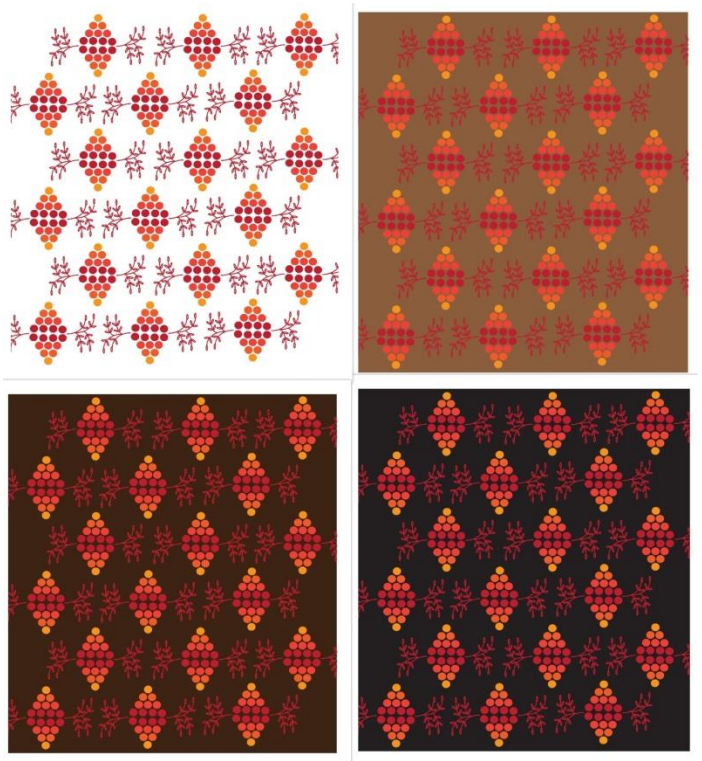
Slika 10a: Uzorci s različitim podlogama

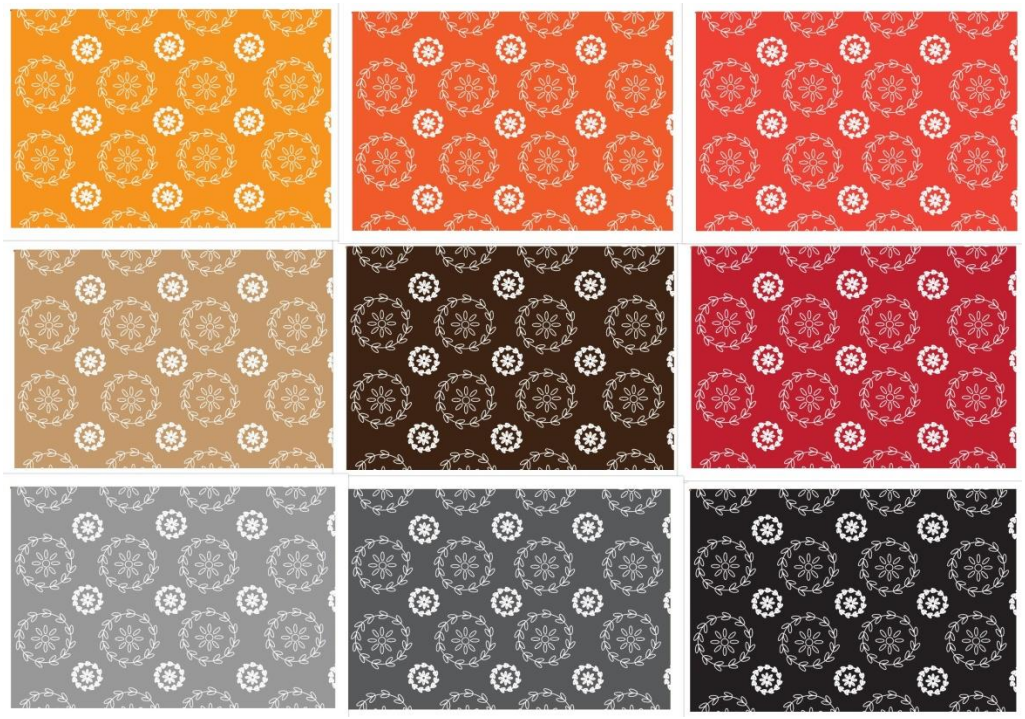
Slika 10b: Uzorci s različitim podlogama

Slika 10c: Uzorci s različitim podlogama

Slika 10d: Uzorci s različitim podlogama

Slika 10e: Uzorci s različitim podlogama

Slika 10f: Uzorci s različitim podlogama

Pokazano je kako bi ti uzorci mogli izgledati ovisno o osnovnoj boji tkanine na kojoj se tiskaju. Boje pozadina mijenjala sam prema uzorcima i njihovim dimenzijama. Tako sam dobila zanimljive unikatne motive koje sam već mogla zamišljati na nekim suvremenim odjevnim predmetima. Odmak od tradicijskog počeo je biti vidljiv, a stilizacije zanimljive.

3.4. CRTANJE SILUETA NARODNIH NOŠNJI PO PROMATRANJU

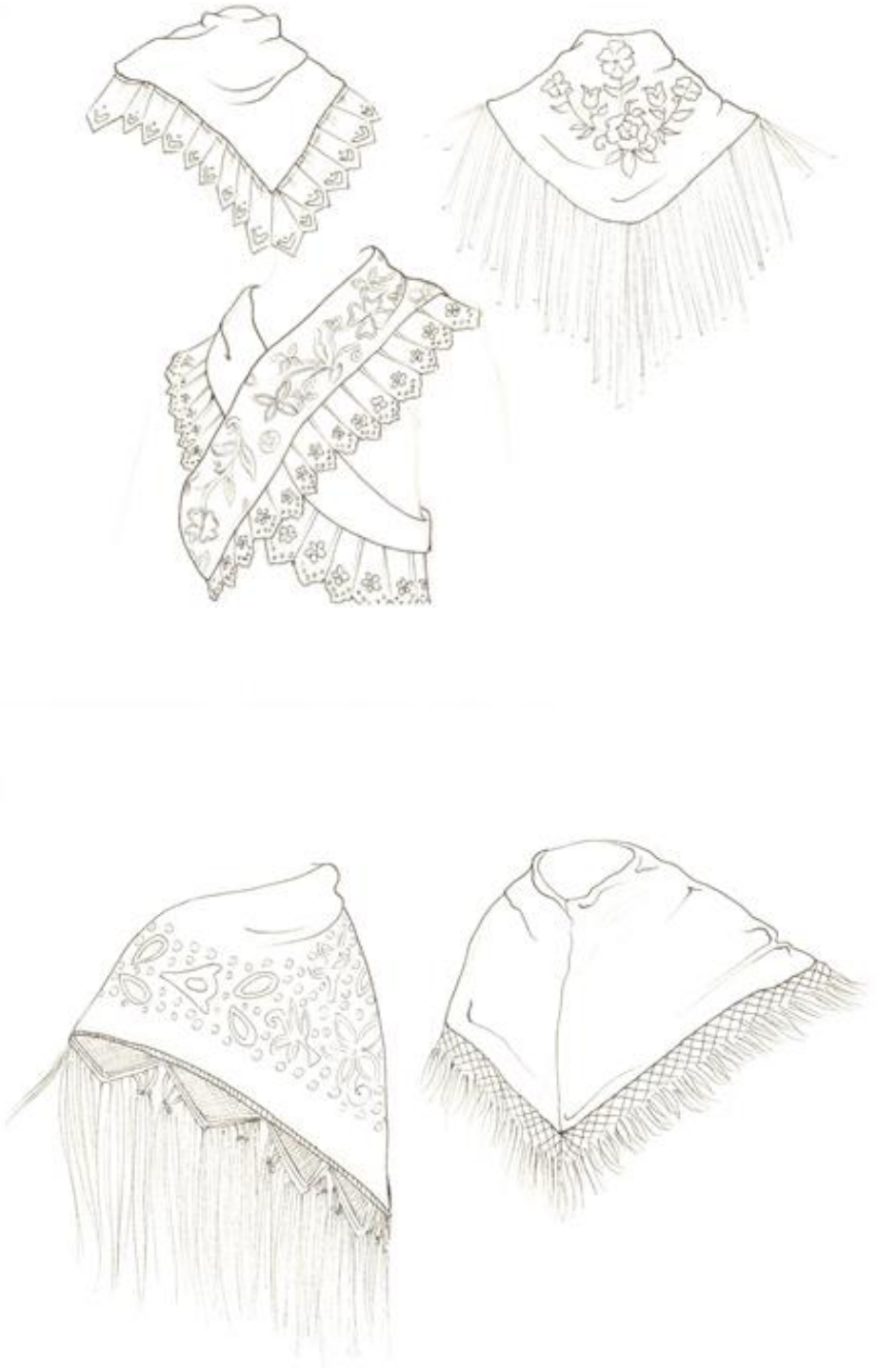
Napokon je uslijedilo proučavanje oblika, odnosno silueta odjevnih predmeta, koje sam ipak nacrtala tradicionalnom tehnikom linearnog crteža olovkom i rapidografom. Promatrala sam siluete narodnih nošnji raščlanjenih prema artiklima i iscrtavala ih posebno. Primjerice, prvo sam iscrtavala samo siluete rukava, potom pregače pa marame i tako dalje.

Ovaj proces pomogao mi je usmjeriti se na same oblike (siluete), koji su često „prikriveni“ i prostom oku manje vidljivi, jer kolorit i uzorci uvijek budu u prvom planu.

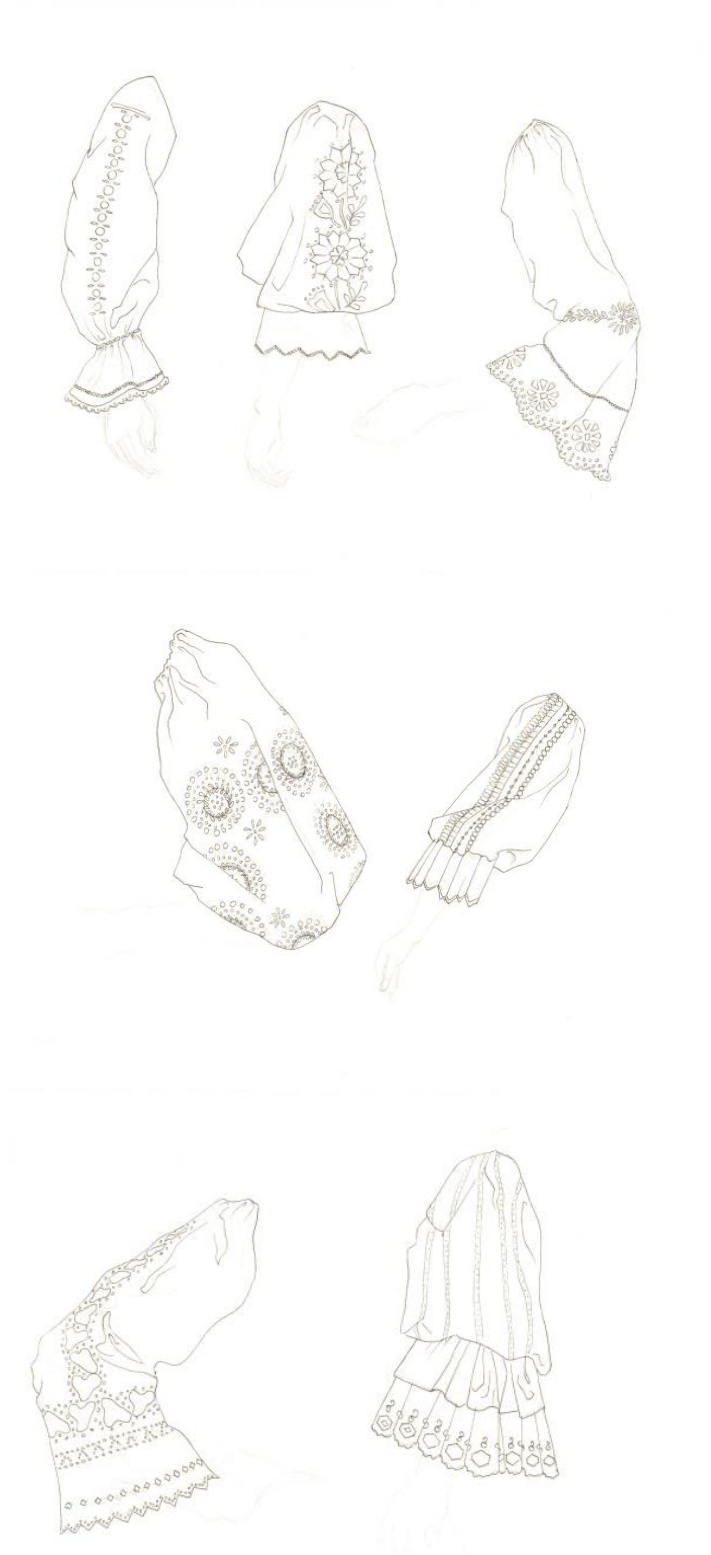
Kod ženskih narodnih nošnji (slike 11a – 11f) posebno su bili zanimljivi oblici ovratnika na kojima sam pronašla varijacije: od visoko pripijenih uz vrat, ravno krojenih ili nabranih s vezicama do dubokih „V“ ili kvadratnih izreza. Rukavi su većinom bili izrazito voluminozni, zanimljivih manžeta i volančića u području oko zgloba. Regulacije su u struku najčešće bile riješene nabiranjem vezicama, a gornji odjevni predmeti, poput marama i pregača, bile su plošno krojene, ali su se zanimljivo vezale i imale rese. Iscrtavajući sve segmente odjevnih predmeta samo linijskim crtežom, uistinu sam se inspirirala. Jednom kada su mi svi ti oblici „prošli kroz ruku“, bila sam spremna „igrati“ se s njima na nove načine. U ovom segmentu istraživanja, proširila sam svoje područje interesa i na muške narodne nošnje istog kraja (slike 12a – 12f). Iscrtavala sam muške košulje vrlo zanimljivih ovratnika, manžetni i plaketa, a hlače su imale regulacije u struku slične onima na suknjama kod žena.

Slika 11a: Siluete postojećih elementa ženskih narodnih nošnji crtane po promatranju

Slika 11b: Siluete postojećih elementa ženskih narodnih nošnji crtane po promatranju

Slika 11c: Siluete postojećih elementa ženskih narodnih nošnji crtane po promatranju

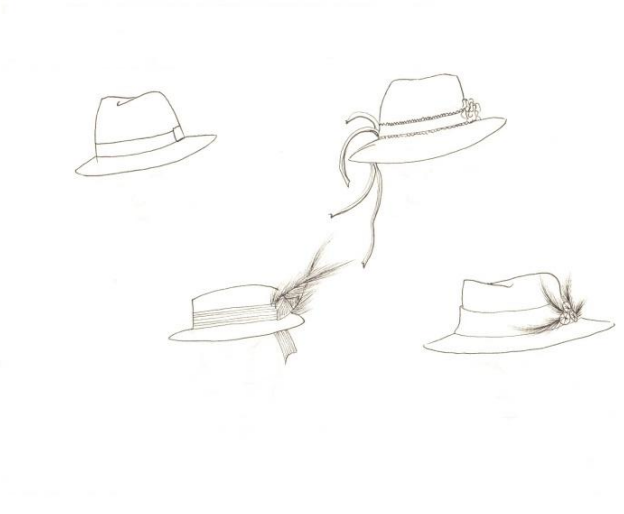
Slika 11d: Siluete postojećih elementa ženskih narodnih nošnji crtane po promatranju

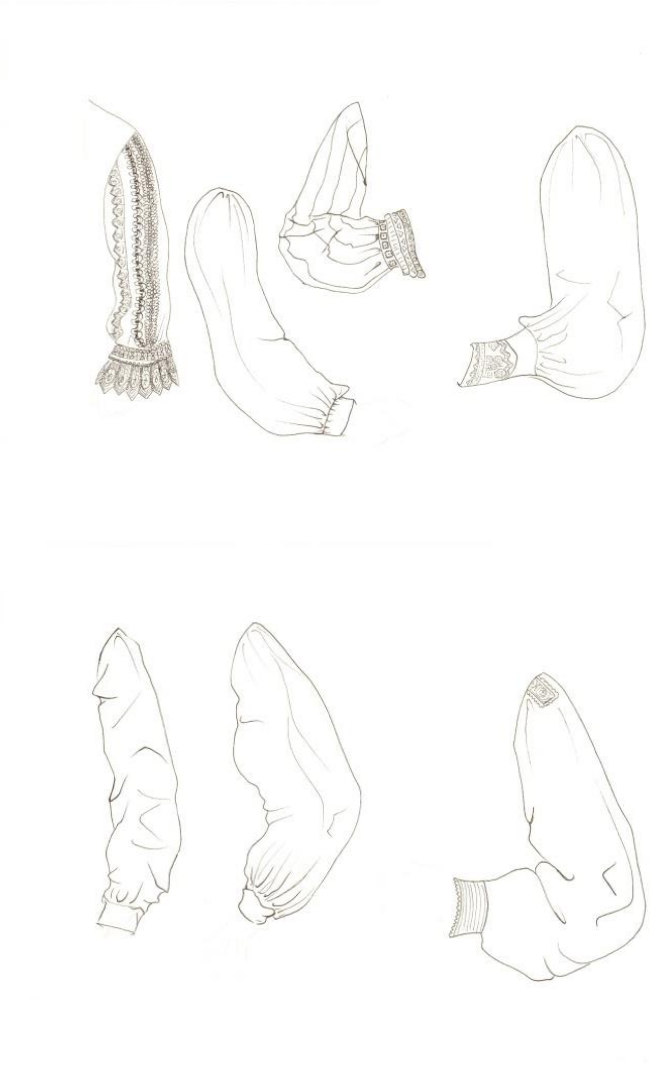
Slika 11e: Siluete postojećih elementa ženskih narodnih nošnji crtane po promatranju

Slika 11f: Siluete postojećih elementa ženskih narodnih nošnji crtane po promatranju

Slika 12a: Siluete postojećih elementa muških narodnih nošnji crtane po promatranju

Slika 12b: Siluete postojećih elementa muških narodnih nošnji crtane po promatranju

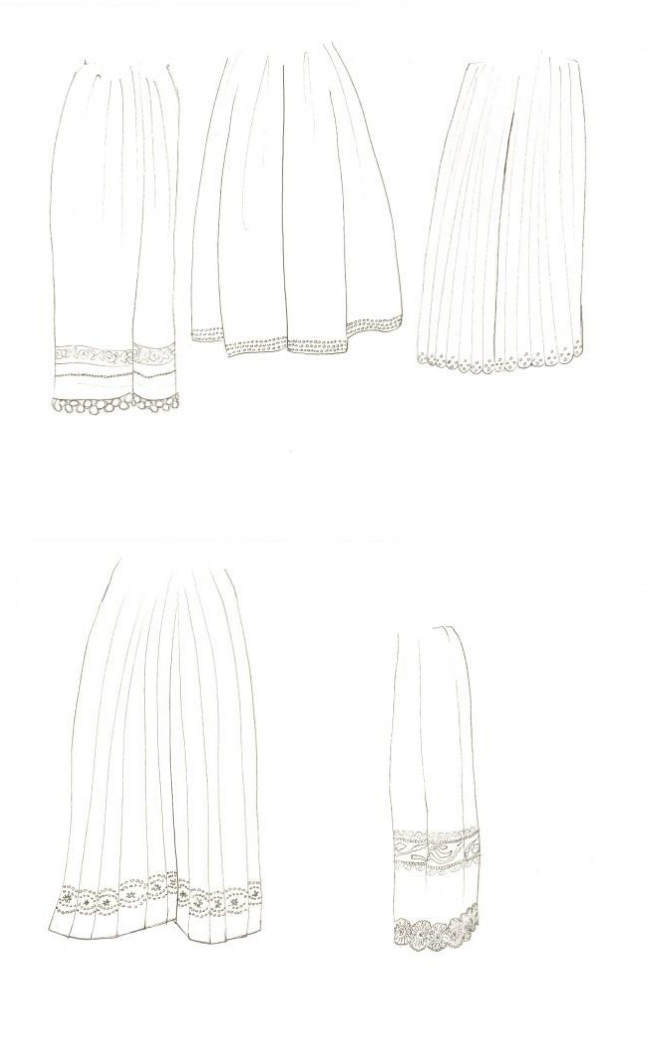

Slika 12c: Siluete postojećih elementa muških narodnih nošnji crtane po promatranju

Slika 12d: Siluete postojećih elementa muških narodnih nošnji crtane po promatranju

Slika 12e: Siluete postojećih elementa muških narodnih nošnji crtane po promatranju

Slika 12f: Siluete postojećih elementa muških narodnih nošnji crtane po promatranju

4. UNIKATNE STILIZACIJE

Nakon crtanja odjevnih predmeta narodnih nošnji prema promatranju, proučenih ukrasa, kreiranih unikatnih paleta boja i uzoraka, krenula sam u daljnju realizaciju praktičnog dijela ovog završnog rada. Od svih elemenata koje sam pronašla na narodnim nošnjama, odlučila sam se pozabaviti s dvije grupe elemenata. U prvoj grupi bavila sam se stilizacijom boja i uzoraka (prikazanih u točki 3.2. i 3.3. ovog rada) te njihovom primjenom na odjevne predmete. U drugoj grupi proučavala sam oblike nošnji prikazanih u točki 3.4. ovog rada i bavila se stilizacijom samih silueta i proporcija odjevnih predmeta.

4.1. UNIKATNE STILIZACIJE BOJA I UZORAKA

Stilizacije boja i uzoraka, prikazane u točkama 3.2. i 3.3. ovog rada, odlučila sam primijeniti na odjeću koju mogu nositi mlade žene ili djevojke. Tako sam kreirala najčešće kratku i vrlo otvorenu odjeću. U ovom prvom dijelu, to jest kolekciji, aplicirala sam dizajnirane uzorke u toplim tonovima na tamnoj podlozi na klasične majice kratkih rukava okruglog vratnog izreza. Dobila sam suvremenu odjeću sa stiliziranim uzorcima inspiriranim tradicionalnim detaljima. Te su majice unatoč unikatnim uzorcima izgledale previše klasično, možda i previše obično, pa sam im odlučila promijeniti ovratnike inspirirajući se muškim košuljama narodnih nošnji. Time sam postigla zanimljivu promjenu na običnim majicama te dobila novi stilizirani oblik ovog odjevnog predmeta. Jednostavne sam kratke suknje, u kombinaciji s ovim majicama, malo više otvorila prorezom na jednoj nozi. Kasnije sam taj prorez primijenila i na rukave već spomenutih kratkih majica kako bih dobila dodatnu promjenu na odjevnom predmetu koji je do maloprije izgledao previše obično. Nakon ovih promjena, kasnije sam na isti odjevni predmet uvela još nekoliko. Na primjer, produžila sam rukave do lakta te podigla ovratnik s kratkim prorezom na vratu, a inspiraciju za to pronašla sam ponovno na muškim narodnim košuljama. Na kraju sam prikazala cijelu seriju modela varirajući stilizirane uzorke, palete boja i modele majica (slike 13a – 13i).

Cipele sam dizajnirala suvremeno s ponekim tradicijskim elementom koristeći finalno odabranu paletu boja.

4.2. UNIKATNE STILIZACIJE SILUETA I PROPORCIJA

U drugoj grupi stilizacija, odlučila sam se više ne baviti bojama i uzorcima, nego oblicima detalja odjevnih predmeta. Od svih oblika silueta koje sam pronašla u narodnim nošnjama, falte i uštirkani volani bili su mi najzanimljiviji. Stoga sam se odlučila poigrati upravo tim oblicima i pokušati dobiti unikatne, suvremene i moderne siluete. Isprva sam te zanimljive siluete falti na svojim skicama počela koristiti na uobičajenim mjestima, kao što su to ovratnici i rukavi. Potom sam se igrala s njihovim proporcijama oblikujući rukave različitih dužina. U jednom sam trenutku primijetila kako time postižem asimetričnost, koja je naposljetku izgledala vrlo zanimljivo, rekla bih prikladno temi suvremenih stilizacija. Zato sam i u radovima koji su uslijedili težila asimetričnosti. Iako je odjeća koju sam dizajnirala izgledala suvremeno, nije odmah bila unikatna, djelovala je već viđeno i previše obično. S ciljem oslobađanja od stereotipnosti suvremene odjeće, istraživala sam oblike silueta i odjevnih elemenata japanskog modnog dizajnera Issey Miyakea. U njegovom rukopisu našla sam inspiraciju kako slobodno oblikovati suvremene odjevne predmete, bez poštivanja određenih i očekivanih normi, kao da je „sve dozvoljeno“. Zadržala sam elemente asimetričnosti koji su mi se svidjeli u mojim prvim radovima, ali sam tek tada krenula u slobodnu, neograničenu igru oblika i njihovog pozicioniranja na razne dijelove tijela i u različitim proporcijama. Ove sam odjevne kombinacije također crtala u Illustratoru, što mi je omogućilo da se i naknadno bavim varijacijama proporcija svakog segmenta. Primjerice, produživala sam i skraćivala rukave ili segmente rukava, varirala nogavice hlača te dužine i širine sukanja i haljina. Poigravala sam se veličinama tih oblika tako što sam neke predimenzionirala, a neke znatno smanjila i skratila, i tako kreirala zanimljive kontraste. Osim toga, oblike falti iskoristila sam na razne načine te ih postavljala asimetrično, ovisno o inspiraciji, za pojedini odjevni predmet. Proces koji je započeo selektiranjem malenog elementa (falti), koji sam pronašla na tradicionalnim narodnim nošnjama, završio se njihovim asimetričnim razigravanjem kroz suvremene stilizacije (slike 14a – 14l).

5. ZAKLJUČAK

Narodne nošnje, zbog svoje etnografsko-povijesne tradicije i vizualne atraktivnosti, nepresušan su izvor inspiracije umjetnicima raznih disciplina. Kostimografija inspirirana tradicionalnom kulturnom baštinom nije mi se činila kao pretjerano zahtjevan zadatak jer sam uživala kroz cijeli period ovog istraživanja i dizajniranja. Ovim završnim radom bavila sam se istraživanjem narodnih nošnji te njihovih oblika i detalja. Proučavanjem ovih tradicijskih odjevnih predmeta, kako tekstom tako i slikom, naučila sam kako se koji odjevni predmet izrađivao u prošlosti, kako se koji naziva u određenim regijama, kako i povodom koje prigode se nosi te što su detalji narodnih nošnji predstavljali. Narodne nošnje Slavonije, Baranje i Srijema nude inspiraciju za mogućnost dizajniranja na različite načine. Ja sam se tijekom istraživanja odlučila za stilizacije boja, uzoraka, silueta i proporcija. Boje sam minimalizirala i tonski razrađivala, uzorke geometrijski pojednostavljivala, a siluete i proporcije asimetrično varirala.

Osim tradicionalnih crtaćih tehnika, koristila sam i digitalne alate Adobe Ilustratora za kreiranje paleta boja, ali i za vektorsko crtanje odjevnih predmeta. Njega sam morala dodatno proučiti i naučiti koristiti kako bih po završetku ovog istraživanja uspjela nacrtati završne kostime prema svojim idejama.

Detaljnim proučavanjem izvora inspiracije narodnih nošnji Slavonije, Baranje i Srijema te dizajniranjem u okvirima ovog završnog rada, upustila sam se u meni do sada nepoznata područja osobne kreativnosti. Dugi period istraživanja bavila sam se preparacijom i inkubacijom, dok je iluminacija uslijedila pred sam kraj. Tada sam pustila svojoj mašti slobodnu igru sa svim elementima inspiracije koje sam ja pripremala i proučavala mjesecima. Dvije grupe stilizacija koje sam dizajnirala razlikuju se, ne samo po načinu rada i elementima inspiracije, nego i po mogućoj primjeni. Prva grupa stilizacija bojom i koloritom ima relativno tradicionalne oblike (majice, suknjice) sa zanimljivim unikatnim uzorcima i detaljima. Primjerice, oni bi mogli imati suvenirsku primjenu u kreativnim industrijama. Kostimografski gledano, mogu se primjenjivati u nekom suvremenom uprizorenju dramskog ili opernog djela regionalnog karaktera.

Druga grupa stilizacija siluetom i proporcijom rezultirala je asimetrično dizajniranim kompozicijama, koje predstavljaju unikatne odjevne predmete za mlade žene. One jesu inspirirane elementima ruralnih narodnih nošnji, ali finalne stilizacije djeluju urbano i moderno. U njihovoj ih kostimografskoj primjeni u kazalištu vidim kao moguća rješenja za svevremenska

operna ili baletna djela, a u filmskoj kostimografiji kao opcije odjeće protagonista u alternativnim produkcijama.

6. SAŽETAK

Ukupna kulturna baština hrvatskog naroda jedinstvena je pa tako i narodne nošnje u kojima su vidljive bogate različitosti odijevanja svakog pojedinog etnografskog područja. Narodne nošnje Slavonije, Baranje i Srijema, u ovom završnom radu, poslužile su kao inspiracija oživljavanja tradicijskih elemenata na siluetama suvremenog izgleda. Teorijski okvir istraživanja opisuje nastajanje odjeće unutar povijesnog, etničkog i gospodarskog konteksta. Također, on obuhvaća i sastavne artikle jedne nošnje, načine i prigode za njeno odijevanje te razlike od regije do regije. U praktičnom dijelu rada prikazano je umjetničko istraživanje stilizacije boja, uzoraka, silueta i proporcija narodnih nošnji. Boje su minimalizirane i tonski razrađene, uzorci geometrijski pojednostavljeni, a siluete i proporcije asimetrično varirane.

Rezultat je prikazan kroz dvije serije radova s mogućnošću primjene u svakodnevnom suvremenom unikatnom ženskom odijevanju ili u suvremenim kostimografskim stilizacijama za kazalište i film.

Prva grupa predstavlja stilizacije bojom i uzorcima, s mogućom suvenirskom primjenom, dok se u kostimografskom smislu može primjenjivati u suvremenim uprizorenjima dramskih ili opernih djela regionalne etno estetike.

Druga grupa stilizacija siluetom i proporcijom rezultirala je asimetrično dizajniranim kompozicijama, koje predstavljaju unikatne odjevne predmete za mlade žene. One jesu inspirirane elementima ruralnih narodnih nošnji, ali finalne stilizacije djeluju urbano i moderno. U kazalištu mogu predstavljati kostimografska rješenja za svevremenska operna ili baletna djela, a u filmskoj kostimografiji odjevne kombinacije protagonista alternativnih ili futurističkih produkcija.

Ključne riječi: *kostimografija, stilizacija, tradicija, narodne nošnje, tradicijski elementi, paleta boja, uzorci, falte*

7. LITERATURA

Knjige

- Ivica Ivanković, Vladimir Šimunić, *Hrvatske narodne nošnje*, multigraf d.o.o., Zagreb, 2001. (poglavlje: *O narodnim nošnjama, o fotografijama, knjizi, ljudima...* str. 7-13; *Starinske muške nošnje panonskoga tipa u Hrvatskoj*, str. 15-17; *Ženske narodne nošnje nizinske Hrvatske*, str. 74-79)
- Jelka Radauš Ribarić, *Hrvatske narodne nošnje,* LIBAR, Zagreb, 2013. (poglavlja: *Panonsko područje*, str. 10; *Opće značajke Panonskog ruha*, str. 10-12; *Muška nošnja sjeverne Hrvatske*, str. 12-15; *Ženska narodna nošnja Slavonije i Srijema*, str. 35-41; *Ženska narodna nošnja Baranje*, str. 41-45)
- Dr. Sc. Žarko Španiček, *Bizovačka narodna nošnja*, Ogranak Matice hrvatske Bizovac, KUD „Bizovac“
- Lazar Stojnović, *Ručnik u tradicijskoj kulturi Slavonije i Baranje*, Muzej Slavonije Osijek, Osijek, 1988.
- Irena Miholić, *Hrvatska tradicijska glazba: Slavonija, Baranja, Srijem*, PROFIL, Zagreb, 2009.

Internet

- http://www.cro-eu.com/forum/index.php?topic=1363.0 (posjećeno 19. ožujka 2020.)
- https://www.lado.hr/ (posjećeno 14. travnja 2020.)
- https://vinkovackejeseni.hr/ (posjećeno 15. travnja 2020.)
- https://djakovacki-vezovi.hr/ (posjećeno 15. travnja 2020.)
- http://narodni.net/tradicionalne-hrvatske-narodne-nosnje/ (21. travnja 2020.)
- http://www.cro-eu.com/forum/index.php?topic=1363.0 (23. travnja 2020.)
- http://www.emz.hr/Zbirke/Organizacija%20zbirki/Zbirka%20narodnih%20no%C5%A1nji%20isto%C4%8Dne%20Hrvatske (posjećeno 29. travnja 2020.)
- http://www.muzej-vukovar.hr/Zbirke/Zbirka%20narodnih%20no%C5%A1nji%20hrvatskih%20%C5

%BEupanija (posjećeno 29. travnja 2020.)

- http://slavonia-baranja-travel.com/portfolio-items/unesco-u-nosnji-folklora/ (posjećeno 12. svibnja 2020.)
- https://www.adriaticnews.info/hr/putovanja/502-narodna-nosnja-slavonije-ples-zlata-i-dukata (posjećeno 12. svibnja 2020.)
- https://www.zapadnisrbi.com/index.php/republika-srpska-krajina/slavonija-baranja-zapadni-srem/31-slavonija-baranja-zapadni-srem?showall=&start=14 (posjećeno 27. svibnja 2020.)
- http://www.hrvatskifolklor.net/php/narodnenosnjehrvatskehf.php (posjećeno 27. svibnja 2020.)
- http://selo.hr/hrvatske-narodne-nosnje/ (posjećeno 9. lipnja 2020.)
- http://www.nadareljic.com/blago/zenska.htm (posjećeno 9. lipnja 2020.)

8. PRILOZI

Popis priloga:

Slike 1a – 1e – Fotografije narodnih nošnji svrstane prema regijama podrijetla

Slike 2a – 2b – Fotografije narodnih nošnji prema artiklima

Slike 3a – 3i – Unikatne palete boja kreirane prema inspiraciji narodnih nošnji

Slike 4a – 4c – Rukom iscrtani postojeću uzorci s narodnih nošnji

Slike 5a – 5b – U Adobe Ilustratoru digitalizirani uzorci

Slike 6a – 6c – Novi raporti uzoraka

Slike 7a – 7e – Korištenje različitih debljina linija na novim uzorcima

Slika 8a – Finalna , sužena paleta boja

Slika 9a – Kolorirani novi uzorci

Slike 10a – 10f – Uzorci s različitim podlogama

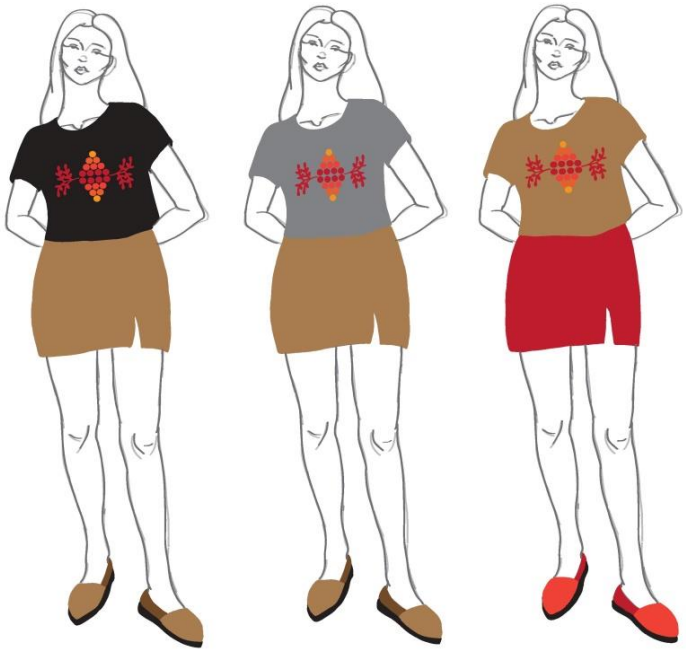
Slike 11a – 11f – Siluete postojećih elementa ženskih narodnih nošnji crtane po promatranju

Slike 12a – 12f – Siluete postojećih elementa muških narodnih nošnji crtane po promatranju

Slike 13a – 13i – Unikatne stilizacije boja i uzoraka na odjevnim predmetima

Slike 14a – 14l – Unikatne stilizacije silueta i proporcija na odjevnim predmetima

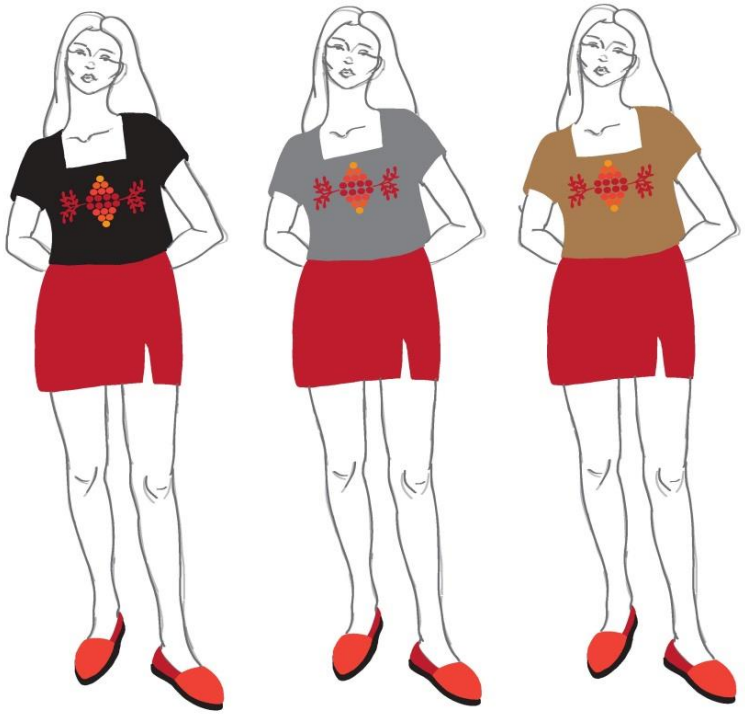
8.1.UNIKATNE STILIZACIJE BOJA I UZORAKA NA ODJEVNIM PREDMETIMA

Slika 13a: Unikatne stilizacije boja i uzoraka na odjevnim predmetima

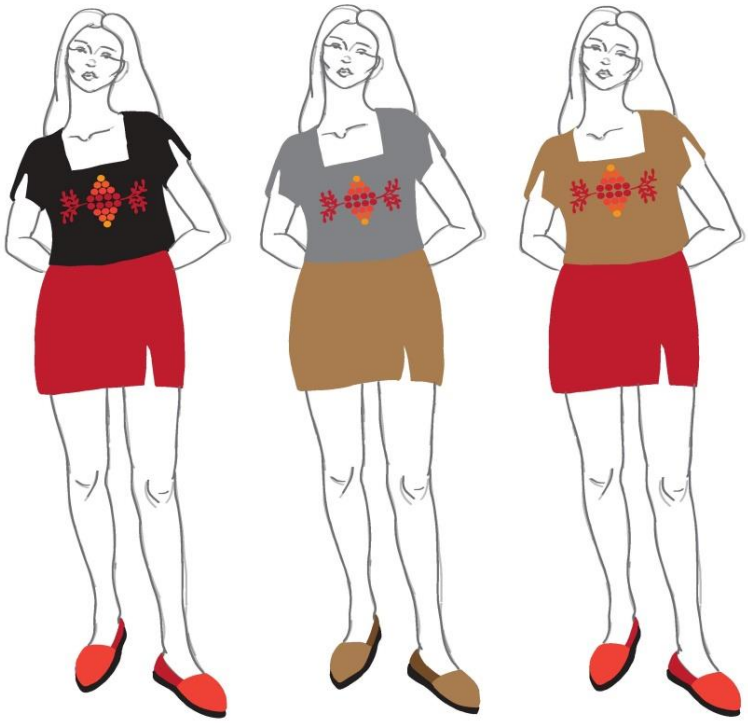
Slika 13b: Unikatne stilizacije boja i uzoraka na odjevnim predmetima

Slika 13c: Unikatne stilizacije boja i uzoraka na odjevnim predmetima

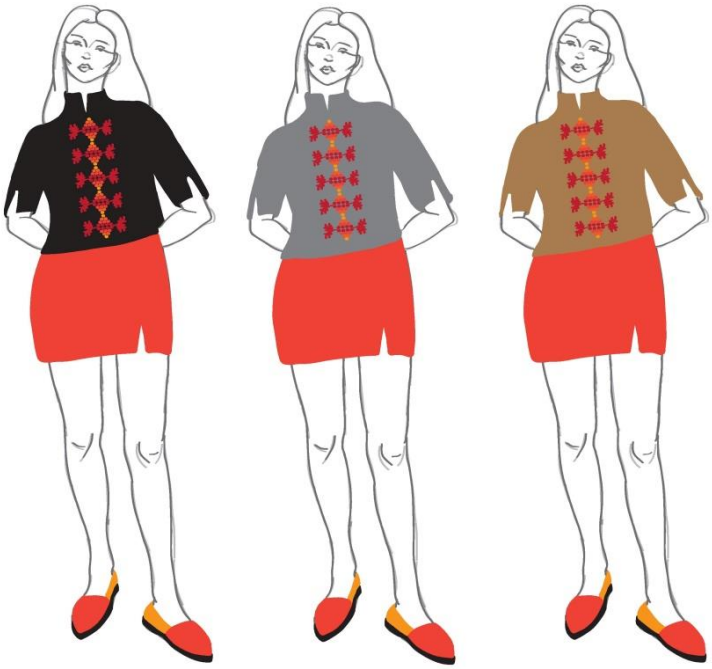
Slika 13d: Unikatne stilizacije boja i uzoraka na odjevnim predmetima

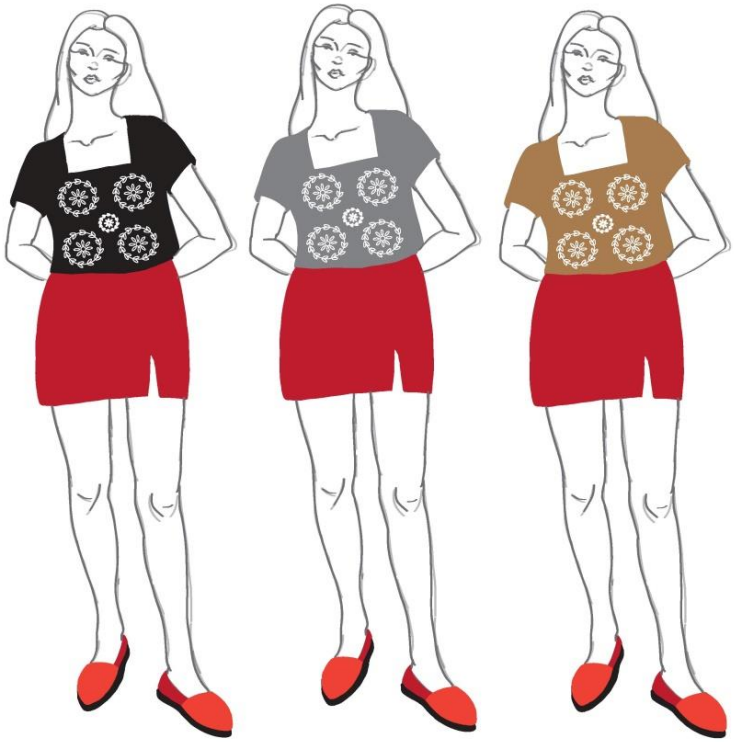
Slika 13e: Unikatne stilizacije boja i uzoraka na odjevnim predmetima

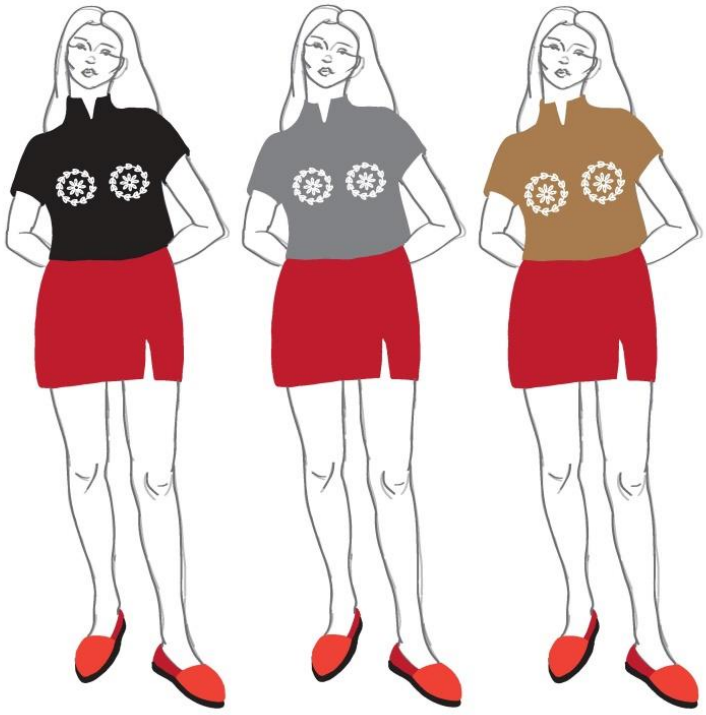
Slika 13f: Unikatne stilizacije boja i uzoraka na odjevnim predmetima

Slika 13g: Unikatne stilizacije boja i uzoraka na odjevnim predmetima

Slika 13h: Unikatne stilizacije boja i uzoraka na odjevnim predmetima

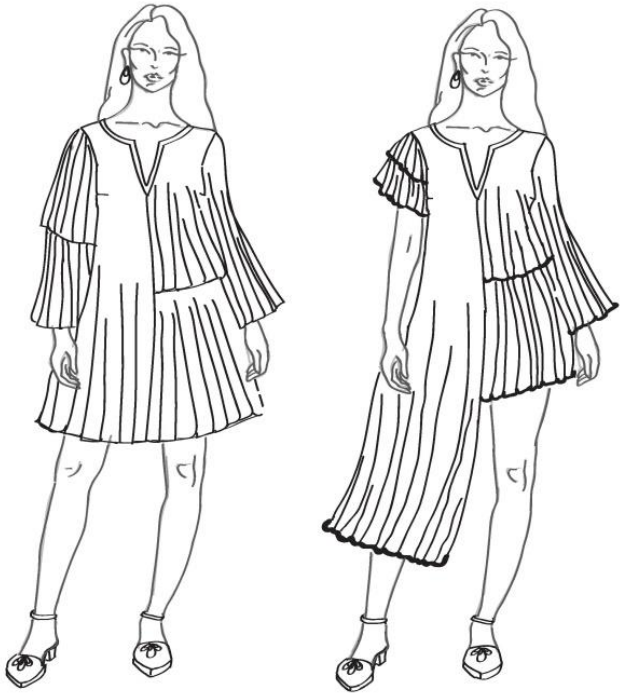

Slika 13i: Unikatne stilizacije boja i uzoraka na odjevnim predmetima

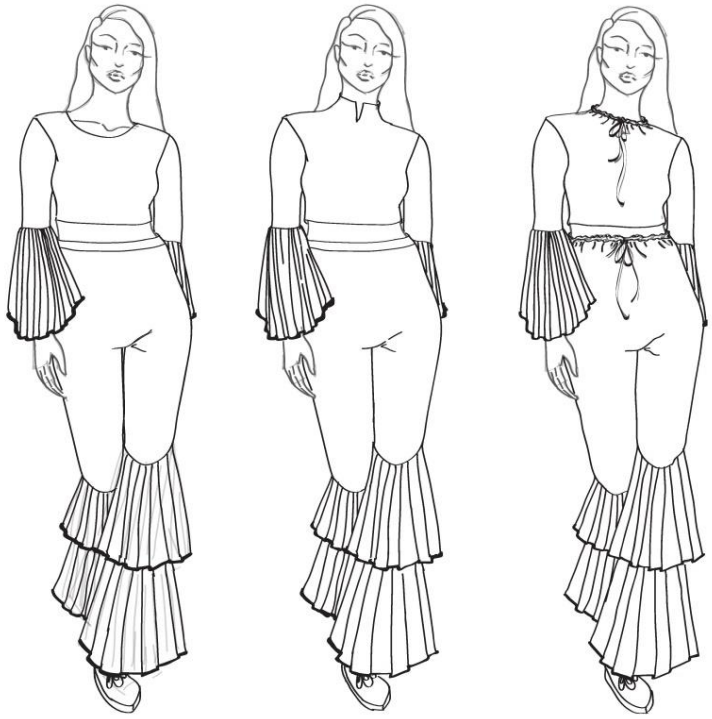
8.2. UNIKATNE STILIZACIJE SILUETA I PROPORCIJA NA ODJEVNIM PREDMETIMA

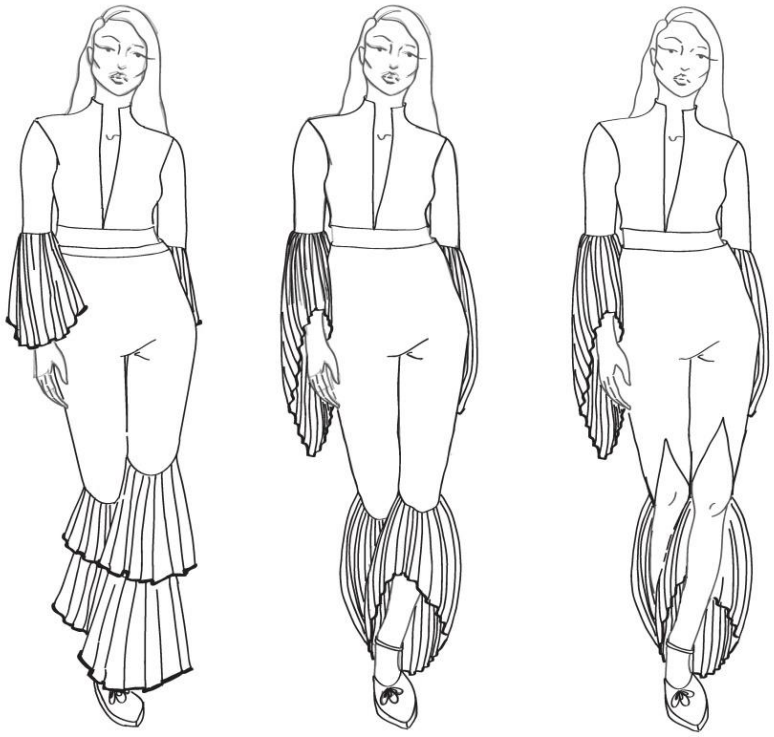
Slika 14a: Unikatne stilizacije silueta i proporcija na odjevnim predmetima

Slika 14b: Unikatne stilizacije silueta i proporcija na odjevnim predmetima

Slika 14c: Unikatne stilizacije silueta i proporcija na odjevnim predmetima

Slika 14d: Unikatne stilizacije silueta i proporcija na odjevnim predmetima

Slika 14e: Unikatne stilizacije silueta i proporcija na odjevnim predmetima

Slika 14f: Unikatne stilizacije silueta i proporcija na odjevnim predmetima

Slika 14g: Unikatne stilizacije silueta i proporcija na odjevnim predmetima

Slika 14h: Unikatne stilizacije silueta i proporcija na odjevnim predmetima

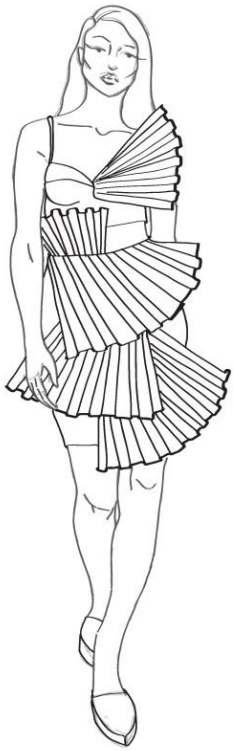
Slika 14i: Unikatne stilizacije silueta i proporcija na odjevnim predmetima

Slika 14j: Unikatne stilizacije silueta i proporcija na odjevnim predmetima

Slika 14k: Unikatne stilizacije silueta i proporcija na odjevnim predmetima

Slika 14l: Unikatne stilizacije silueta i proporcija na odjevnim predmetima